

ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ

«Τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν» (Β' Κορινθ. ιγ', 9)



Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἰσιδώρου εἰς Σιννάγκα Τανζανίας τῆς Ἐπισκοπῆς Μπουκόμπα
(ἀνηγέρθη δαπάναις Ἱ. Μ. Χίου)

Τεύχος 88ον ΜΑΪΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 2026

ΓΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ & ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΩΣ

ΧΙΟΣ





Έορτασμός Ἱερομ. Πλάτωνος Χίου καί τῶν σὺν αὐτῷ
(Ι. Μ. Ν. Χίου, Κυριακή Παραλύτου 2026)



Ἐναρξις «ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΑΝΑΛΟΓΙΟΥ» εἰς
Βιβλιοθήκην ΛΓ. ΑΓΑΠΗΤΟΣ (22 Ἀπριλίου 2026)

Πανηγυρικός Λόγος γιά τήν Ἐπέτειο τῆς Σφαγῆς τῆς Χίου (1822)

Τοῦ κ. Αργυρίου Στακιά,
Ἐκπαιδευτικοῦ Φυσικῆς Ἀγωγῆς

Σεβασμιώτατε Πατέρα, μέ τήν εὐχή καί τήν εὐλογία
σας, αἰτοῦμαι νά ἐκφωνήσω τήν ὁμιλία μου.

Σεβαστοί Πατέρες, Ἐντιμότατοι ἐκπρόσωποι τῆς
Πολιτείας καί τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, Ἀγαπητοί μου
ἀδελφοί καί Χριστιανοί τῆς μαρτυρικῆς καί μυροβόλου
μας Χίου,

Χριστός Ἀνέστη! Ἀληθῶς Ἀνέστη!

Μέσα στήν ἀναστάσιμη ἀτμόσφαιρα τῆς Διακαινησίμου
Ἑβδομάδας, ὅπου ἡ κτίση ὀλόκληρη πανηγυρίζει τή νίκη
τῆς Ζωῆς ἐπὶ τοῦ Θανάτου, ἡ ἱστορική μνήμη μᾶς καλεῖ
σέ μία ἱερή ἀναδρομή. Σήμερα, ἡ χαρμολύπη τῆς
Ὁρθοδοξίας βρῖσκει τήν ἀπόλυτη ἐκφρασή της. Ἀπό τή
μία, ὁ παιάνας τῆς Ἀναστάσεως καί ἀπό τήν ἄλλη, ὁ
βουβός θρῆνος γιά τίς χιλιάδες ψυχές πού θυσιάστηκαν
στό βωμό τῆς πίστες καί τῆς ἐλευθερίας τήν ἀνοιξη τοῦ
1822. Δέν βρισκόμαστε ἐδῶ μόνο γιά νά τιμήσουμε τήν
θυσία τῶν προγόνων μας. Βρισκόμαστε ἐδῶ γιά νά
ψηλαφήσουμε τίς πληγές τοῦ Γένους, νά ἀκούσουμε τούς
στεναγμούς πού βγαίνουν ἀκόμα ἀπό τά ὀστεοφυλάκια
καί νά μετατρέψουμε τήν ἱστορική γνώση σέ
πνευματική πυξίδα. Ἡ Σφαγή τῆς Χίου δέν εἶναι ἕνα
ἀπλό γεγονός τοῦ παρελθόντος· εἶναι μία διαρκῆς

ύπενθύμιση τοῦ πῶς τιμᾶται ἡ ἐλευθερία καί πῶς κερδίζεται ἡ αἰωνιότητα.

Πρὶν τὴν καταστροφή, ἡ Χίος δέν ἦταν ἓνα τυχαῖο νησί τοῦ Αἰγαίου. Ἦταν τό «διαμάντι τῆς Ἀνατολῆς». Χάρη στὰ προνόμια πού εἶχε ἐξασφαλίσει λόγω τῆς μαστίχας, ἀπολάμβανε μία ιδιότυπη αὐτονομία. Ἡ οἰκονομική εὐμάρεια εἶχε ὀδηγήσει σέ μία πολιτιστική ἔκρηξη. Ἡ Μεγάλη Σχολή τῆς Χίου, μέ ξακουστούς καί ἐπώνυμους δασκάλους, ἀποτελοῦσε τό πνευματικό κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ καί οἱ Χιώτες ἦταν ἄνθρωποι τῆς δημιουργίας, τοῦ ἐμπορίου καί τῆς θάλασσας. Οἱ βιβλιοθῆκες τους ἦταν γεμάτες μέ τά φῶτα τῆς Εὐρώπης, ἡ εὐημερία τους ἀνθίζε, ἡ κοινωνία τους ἀκτινοβολοῦσε, οἱ ἐκκλησίες τους ἔλαμπαν ἀπό τὴν εὐλάβεια τῶν πιστῶν καί τά μοναστήρια τους καθοδηγοῦσαν σάν φάροι πνευματικοί. Ὅμως, ἡ ἱστορία συχνά ἀπαιτεῖ ἀπό τοὺς εὐνοημένους νά γίνουν μάρτυρες. Ἡ Χίος, παρότι δίστασε ἀρχικά νά εἰσέλθει στὸν ἔνοπλο ἀγῶνα φοβούμενη τὴν ἐγγύτητα μέ τίς μικρασιατικές ἀκτές, σύρθηκε στὴ δίνη τῆς Ἐπανάστασης στίς 10 Μαρτίου τοῦ 1822, ὅταν ὁ Σάμιος Λυκοῦργος Λογοθέτης, μέ τὴν προτροπή τοῦ Χιώτη Ἀντωνίου Μπουρνιά ἀποβιβάστηκε στό νησί μέ 1500 ἄνδρες ἀνεπαρκῶς ὅμως ὀπλισμένους καί ὀργανωμένους. Ἀποφασιστική σημασία γιὰ τὴν ἔκβαση τῆς ἐξέγερσης εἶχε καί ἡ ἀπραξία τῆς - λεγόμενης - κεντρικῆς, κυβέρνησης ἡ ὁποία δέν ἀπέστειλε ἔγκαιρα βοήθεια στοὺς ἐπαναστάτες, ἐνῶ στὴν περαιτέρω ἀποδυνάμωσή τους συνέβαλε καί ἡ διχόνοια μεταξὺ τῶν δύο ἡγετῶν. Ἡ μοῖρα εἶχε πλέον σφραγιστεῖ.

Η απάντηση τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἦταν μία πρωτοφανῆς ἐπίδειξη βαρβαρότητας. Ὁ σουλτάνος Μαχμούτ ὁ Β', ἀφενὸς ἐξοργισμένος ἀπὸ τὴν «ἀχαριστία» τῶν προνομιούχων Χιωτῶν, ἀφετέρου προσωπικά προσβεβλημένος ἐπειδὴ ἡ ἀδερφή του καρπούταν ἀπὸ τὸ νησί τὸν φόρο τῶν μαστιχόδεντρων, διέταξε τὸν ναύαρχο Καρὰ Ἀλή νὰ μετατρέψῃ τὸ νησί σὲ στάχτη. Ἔτσι στίς 30 Μαρτίου 1822, ἀνήμερα τῆς Μεγάλης Πέμπτης, ὁ ὀθωμανικὸς στόλος ἄρχισε τὸν βομβαρδισμό. Αὐτὸ πού ἀκολούθησε τοὺς ἐπόμενους μῆνες δέν περιγράφεται μὲ ἀνθρώπινα λόγια. Ὁ Μπουρνιάς κατὰ τὴν ὑποχώρηση φώναζε τὸ γνωστὸ στὴ Χίο σύνθημα: «Ὁ σώζων ἑαυτὸν σωθήτω!...». Οἱ στρατιῆς τῶν ἀτάκτων πού πέρασαν ἀπὸ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴ δέν ἤρθαν γιὰ νὰ πολεμήσουν στρατιῶτες, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐξοντώσουν ἕναν λαὸ καὶ νὰ μετατρέψουν κάθε γωνιά τοῦ νησιοῦ σὲ θέατρο μαρτυρίου. Χωρὶς σημαντικὴ ἀντίσταση ὁ Ὄθωμανικὸς στρατὸς προχώρησε σὲ ἐκτεταμένες λεηλασίες καὶ σφαγές ἄμαχου πληθυσμοῦ, παρόλο πού ἡ συντριπτικὴ πλειονότητα τοῦ νησιοῦ δέν ἔκανε τίποτα γιὰ νὰ προκαλέσει τὴ σφαγὴ, καθὼς δέν συμμετεῖχε στὴν ἐξέγερση. Ἀπὸ τὸ Βορρὰ μέχρι τὸ Νότο καὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολή μέχρι τὴ Δύση, τὸ αἷμα ἔρρεε ἄφθονο. Οἱ Ὄθωμανοὶ ἔκαψαν σπίτια, σκότωσαν ὅλα τὰ παιδιά κάτω τῶν 3 ἐτῶν, ὅλους τοὺς ἄνδρες ἀπὸ 12 ἐτῶν καὶ πάνω, καθὼς καὶ ὅλες τίς γυναῖκες ἀπὸ 40 ἐτῶν καὶ πάνω, μὲ ἐξαίρεση αὐτοὺς πού ἦταν πρόθυμοι νὰ ἀσπαστοῦν τὸ Ἰσλάμ, ἐπειδὴ εἶχε δοθεῖ προηγουμένως ἐντολὴ στὰ στρατεύματα νὰ χαριστεῖ ἡ ζωὴ μόνο σὲ ὅσους δέχονταν νὰ ἀλλαξοπιστήσουν.

Οί ἀριθμοί εἶναι ἀποκαλυπτικοί τῆς γενοκτονίας: ἀπό τούς 120.000 συνολικά κατοίκους πού εἶχε τό νησί πρὶν τῆ σφαγή, πάνω ἀπό 30.000 σφάχτηκαν μέ τόν πιό ἄγριο τρόπο, περίπου 45.000 ὀδηγήθηκαν στά σκλαβοπάζαρα τῆς Σμύρνης, τῆς Κωνσταντινούπολης καί τῆς Ἀλεξάνδρειας. Μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ διέφυγε πρὸς τὰ Ψαρά, τίς Κυκλάδες, τήν Πελοπόννησο καί χιλιάδες ἄλλοι πέθαναν ἀπό τήν πείνα καί τίς ἀρρώστιες κρυμμένοι στά βουνά, ἐνῶ στό τέλος τοῦ θέρους, στό νησί εἶχαν ἀπομείνει λιγότεροι ἀπό 2.000 ἐξαθλιωμένοι ἄνθρωποι. Ὁ τότε Τοῦρκος τοποτηρητής τῆς Χίου Βαχίτ πασάς, πού κατέγραψε τά συμβάντα, ἀναφέρει: «τούς μέν ἡλικιωμένους ἐπέρασαν γενναιότατα ἐν στόματι μαχαίρας, παρομοίως καί τὰς ἡλικιωμένας γραιίας, τήν δέ κινητήν περιουσίαν αὐτῶν ἐλεηλάτησαν... τὰς δέ ὠραίας κόρας των καί τούς τρυφερούς νεανίσκους των ἤχμαλώτισαν. Τό αἷμα ἔρρευσε ποταμηδόν...". Ὅταν ὁ ἴδιος ἀπέστειλε στήν Κωνσταντινούπολη ἀναφορά γιά τήν ἀνακατάληψη τοῦ νησιοῦ, ἀπέστειλε μαζί καί 5 φορτία μέ κομμένα κεφάλια καί 2 φορτία κομμένα αὐτιά. Ἐπιπρόσθετα, διατάχτηκε καί ὁ ἀπαγχονισμός 55 ἐπιφανῶν - προκρίτων Χιωτῶν ὁμήρων, οἱ ὁποῖοι κρατοῦνταν στή σκοτεινή φυλακή τῆς Ἀκρόπολης τῆς Χώρας τοῦ νησιοῦ, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἱερομάρτυρας Πλάτωνας Φραγκιάδης καί οἱ σύν αὐτῷ ἀναιρεθέντες Κληρικοί, μοναχοί καί λαϊκοί, οἱ ὁποῖοι κατόπιν δικῆς σας προτάσεως Σεβασμιώτατε, καί ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀναγράφηκαν στά ἀγιολογικά δελτία καί ἡ ἱερά μνήμη τους ἐορτάζεται

στόν Ἱερό Μητροπολιτικό Ναό τῆς Χίου, τήν Κυριακή τοῦ Παραλύτου ἑκάστου ἔτους.

Ἐδῶ, στόν ἱερό χῶρο τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, ἡ τραγωδία ἔφτασε στό ἀπόγειό της. Τήν ἡμέρα τοῦ Πάσχα, τήν ἡμέρα τῆς Ὑπέρτατης Ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπο, χιλιάδες γυναῖκες, παιδιά καί γέροντες εἶχαν καταφύγει πίσω ἀπό αὐτούς τούς τοίχους, πιστεύοντας ὅτι τό ἄσυλο τοῦ Θεοῦ θά τούς προστατεύει. Ὅμως ἡ μανία τῶν εἰσβολέων δέν γνώριζε ἱερό καί ὄσιο. Ὅταν οἱ πύλες ὑποχώρησαν, ὁ ναός ἔγινε σφαγεῖο, ἐπειδή οἱ σφαγιασθέντες ἀρνήθηκαν νά ἀλλάξουν τήν πίστη τους καί προτίμησαν τό μαχαίρι ἀπό τό τουρμπάνι. Τό αἷμα πού πότισε τό δάπεδο αὐτοῦ τοῦ Ναοῦ δέν καθαρίστηκε ποτέ πλήρως· ἔμεινε ἐκεῖ ὡς σφραγίδα γνησιότητας τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς. Αὐτοί οἱ ἄνθρωποι δέν εἶναι ἀπλά θύματα· εἶναι Νεομάρτυρες, εἶναι Ἐθνομάρτυρες. Ἡ θυσία τους μετέτρεψε τό μοναστήρι αὐτό σέ ἕναν παγκόσμιον βωμό τῆς Ἐλευθερίας. Μέσα ὅμως ἀπό τό μαρτύριο καί τό χαλασμό, λίγους μῆνες ἀργότερα, τή νύχτα τῆς 6ης πρὸς 7ης Ἰουνίου, ὁ Ψαριανός Κωνσταντῖνος Κανάρης θά προσφέρει τήν κάθαρση στήν τραγωδία τῆς Χίου καί μέ καταδρομική ἐπιχείρηση, θά προσεγγίσει καί θά ἀνατινάξει τήν τουρκική ναυαρχίδα, ὥστε 2.000 Ὄθωμανοί, ἀνάμεσά τους καί ὁ θύτης Καρά Ἀλή, νά βροῦν τό θάνατο. Ἄν καί τό νησί καταστράφηκε, ἡ θυσία του δέν πῆγε χαμένη. Ἡ Σφαγή τῆς Χίου ἦταν τό γεγονός πού ἄλλαξε τήν πορεία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως σέ διπλωματικό ἐπίπεδο. Ἡ φρίκη τῶν γεγονότων διέσχισε τά σύνορα καί συγκλόνησε τήν πολιτισμένη Εὐρώπη. Ὁ Εὐγένιος

Ντελακρουά, μέ τόν έμβληματικό του πίνακα, έφερε τά δάκρυα τής Χίου στά μάτια τών Παριζιάνων. Ο Βίκτωρ Ουγκώ έγραψε τό συγκλονιστικό ποίημα γιά τό «Έλληνόπουλο» πού ζητούσε μόνο «μπαρούτι καί σφαίρες». Ο φιλελληνισμός έπαψε νά είναι μία θεωρητική συμπάθεια καί έγινε ενεργός δράση. Οί λαοί τής Εύρώπης πίεσαν τίς κυβερνήσεις τους νά παρέμβουν, οδηγώντας τελικά στή ναυμαχία τοῦ Ναβαρίνου μέ έκβαση τήν αποφασιστική νίκη τών ευρωπαϊκῶν δυνάμεων. Η Χίος πέθανε γιά νά μπορέσει ή υπόλοιπη Ελλάδα νά ζήσει ελεύθερη.

Άδελφοί μου,

όλοι θά αναρωτιόμαστε γιαντί ή Έκκλησία επιμένει νά μᾶς θυμίζει τέτοια αίματηρά γεγονότα μέσα στήν Αναστάσιμη περίοδο. Η απάντηση είναι ότι Άνάσταση χωρίς τόν Σταυρό δέν υφίσταται. Οί μάρτυρες τής Χίου μᾶς διδάσκουν τήν οντολογική ελευθερία, δηλαδή τήν ελευθερία εκείνου πού δέν φοβάται τόν θάνατο, επειδή πιστεύει στήν αιώνια ζωή πού πρεσβεύει ή Έκκλησία μας. Σέ μία εποχή πού ό υλισμός καί ό ατομικισμός κυριαρχοῦν, οί πρόγονοί μας, μᾶς θυμίζουν ότι ό άνθρωπος ολοκληρώνεται μόνο όταν προσφέρει τόν έαυτό του γιά κάτι ανώτερο. Όπως ό Τάφος τοῦ Χριστοῦ έγινε πηγή ζωής, έτσι καί ό τόπος αυτός τοῦ μαρτυρίου έγινε σπόρος ελευθερίας. Η θυσία τών μαρτύρων τής Σφαγῆς τής Χίου, πού φέρνουμε στήν μνήμη μας σήμερα, είναι μία απάντηση στόν σύγχρονο μηδενισμό, επειδή μᾶς κηρύττουν ότι ή πατρίδα καί ή πίστη δέν είναι

«ιδεολογήματα», αλλά βιώματα για τὰ ὅποια ἀξίζει κανεὶς ἀκόμα καὶ νὰ πεθάνει.

Σήμερα, 204 χρόνια μετά, οἱ προκλήσεις ἔχουν ἀλλάξει πρόσωπο, ἀλλά παραμένουν ἐξίσου ἐπικίνδυνες. Δέν ἀντιμετωπίζουμε πλέον τὰ σπαθιά τῶν Ὀθωμανῶν, ἀλλά ἀντιμετωπίζουμε τὴ λήθη, τὴν πολιτισμικὴ ἀλλοτρίωση καὶ τὴν πνευματικὴ νωθρότητα. Ὅταν ξεχνᾶμε τὴν ἱστορία μας, ὅταν εἴμαστε χλιαροὶ στὴν πίστη μας, εἶναι σάν νὰ σφάζουμε ξανά ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τοὺς προγόνους μας. Κάλλιστα θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ μνήμη εἶναι τὸ ἀνοσοποιητικὸ σύστημα ἑνὸς ἔθνους καὶ χωρὶς αὐτὴν, εἴμαστε ἔρμαια τῶν ἀνέμων τῆς ἱστορίας. Ἡ Χίος σῶθηκε πνευματικὰ ἐπειδὴ κράτησε τὴν Ὀρθόδοξη πίστη της. Σήμερα, ἡ ἀπομάκρυνσή μας ἀπὸ τίς παραδόσεις, μᾶς καθιστᾶ ἀδύναμους ἀπέναντι στίς σύγχρονες κρίσεις. Ἡ καταστροφή τῆς Χίου δίδαξε στοὺς Ἕλληνες τοῦ 1821 τὴν ἀνάγκη γιὰ ὁμόνοια. Σήμερα, ἡ ἔθνικὴ συνεννόηση εἶναι ἀπαραίτητη ὅσο ποτέ γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε τίς γεωπολιτικὲς προκλήσεις στὴν εὐαίσθητη περιοχὴ μας.

Χριστιανοί μου,

ἡ Χίος δέν ἔμεινε στά ἐρείπια. Ὅπως ὁ Κύριος ἀναστήθηκε ἐκ νεκρῶν, ἔτσι καὶ τὸ νησί μας ἀναγεννήθηκε ἀπὸ τίς στάχτες του. Οἱ Χιώτες τῆς διασπορᾶς μεγαλόρρησαν, ἡ ναυτιλία μας κατέκτησε τίς θάλασσες τοῦ κόσμου καὶ τὸ νησί ξαναέγινε φάρος πολιτισμοῦ. Αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμα τῆς σημερινῆς ἡμέρας. Ἡ καταστροφή δέν εἶναι ποτέ τὸ τέλος ὅταν ὑπάρχει

πίστη. Οί πρόγονοί μας, μᾶς ἄφησαν μία βαριά κληρονομιά. Μᾶς ἄφησαν ἕνα νησί ποτισμένο μέ αἶμα ἁγίων, ἀλλά καί μία πατρίδα ἐλεύθερη. Καλούμαστε σήμερα, μπροστά στά ἱερά λείψανα τῶν σφαγιασθέντων, νά δώσουμε τήν ὑπόσχεση ὅτι θά κρατήσουμε τή Χίο μας «μυροβόλο» στίς ψυχές μας, ὅτι θά διδάξουμε στά παιδιά μας τήν ἀλήθεια γιά τήν Ἱερά Μονή τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ καί ὅτι θά ζοῦμε μέ τήν ἀξιοπρέπεια καί τό σθένος αὐτῶν τῶν μαρτύρων.

Κλείνοντας, ἄς ἀφήσουμε τό Φῶς τῆς Ἀναστάσεως νά φωτίσει τίς σκιές τοῦ 1822. Οἱ μάρτυρες ἀδελφοί μας δέν εἶναι ἀπόντες. Εἶναι παρόντες σέ κάθε Θεία Λειτουργία, σέ κάθε χτύπο τῆς καμπάνας, σέ κάθε κύμα πού φιλά τίς ἀκτές τῆς Χίου. Εἶναι οἱ πρεσβευτές μας στόν οὐρανό. Ἄς πορευτοῦμε μέ τό κεφάλι ψηλά, ὑπερήφανοι γιά τήν καταγωγή μας, ἀκλόνητοι στήν πίστη μας, λουσμένοι στό Φῶς τῆς Ἀναστάσεως καί ἐνωμένοι ὑπό τή σκέπη τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καί τῶν Ἁγίων μας. Ἡ θυσία τῆς Χίου εἶναι ἡ δική μας δύναμη.

Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἡρωικῶν προγόνων μας! Τιμῆ καί δόξα στούς Μάρτυρες τῆς Χίου!

Χριστός Ἀνέστη! Ἀληθῶς Ἀνέστη! Ἡ Ἑλλάς Ἀνέστη!

(Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα τήν Τρίτην τῆς Διακαινησίμου εἰς τήν Ἱ. Μονήν Ἁγίου Μηνᾶ Νεοχωρίου).

Ἡ Ἐλευθερία τῶν Ψαρῶν

Τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου
Κερκύρας Μεθοδίου (Κοντοστάνου)

Εὐπνα Κανάρη ἀθάνατε, κύτταξε τὰ Ψαρά σου
καί ιδέ πῶς τὰ δοξάσανε τὰ ἡρωϊκά παιδιὰ σου.

Τῆς θάλασσας τὰ γρήγορα τὰ ἑλληνικά δελφίνια
ἦλθαν στό ξακουστό νησί μέ τὰ θαλασσοπούλια
κι' ἔφεραν τήν Ἐλευθεριά, πού ἦτανε διωγμένη
ἀπό ἄνεμο πού ἐσκότισε τῆς Ἀνατολῆς τή λάμψι.

Εὐπνα Κανάρη ἀθάνατε κύτταξε τὰ Ψαρά σου
καί ιδέ πῶς τὰ δοξάσανε τὰ ἡρωϊκά παιδιὰ σου.

Εὐπνησε διά νά δεχθῆς αὐτήν πού μόνη φέρνει
σέ ὄλον τόν κόσμο τήν τιμήν. Περίφανη προσμένει
ἐσεῖ τώρα ἡ Ἐλευθεριά τή βάρκα σου νά φέρης
γιά νά τή βγάλῃς στό νησί τό κοσμοξακουσμένο.

Εύπνα Κανάρη ἀθάνατε κύτταξε τά Ψαρά σου
καί ιδέ πῶς τά δοξάσανε τά ἥρωϊκά παιδιά σου.

Ἄκουε τόν κρότο πού ἀντηχεῖ εἰς τῶν Ψαρῶν τίς ράχες
καί στοῦ πελάγου ἀκούεται τά γαλανά τά πλάτη.
Εἶναι κρότος τῶν κανονιῶν, πού τήν Ἐλευθερία
τώρα πού ἦλθε χαιρετοῦν τά ἑλληνικά μας πλοῖα.

Εύπνα Κανάρη ἀθάνατε κύτταξε τά Ψαρά σου
καί ιδέ πῶς τά δοξάσανε τά ἥρωϊκά παιδιά σου.

Τώρα ἡ Δόξα στῶν Ψαρῶν τίς μαυρισμένες ράχες
Μονάχη της δέν περπατεῖ. Δαφνοστεφανωμένη
ἔχει κοντά της σύντροφο πιστό τήν Ἐλευθερία
ἀπ' τῶν Ἑλλήνων τά ἱερά τά κόκκαλα βγαλμένη.

Εύπνα Κανάρη ἀθάνατε κύτταξε τά Ψαρά σου
καί ιδέ πῶς τά δοξάσανε τά ἥρωϊκά παιδιά σου.

Καί ἂν θά εὐρης θρύψαλα κι' ἐρημασμένους τόπους,
καί ἂν οἱ ράχες τῶν Ψαρῶν ἀκόμη θά καπνίζουν,
ὅπου ἡ Σημαία ἡ γαλανή στηθῆ καί κυματίζει
ἐκεῖ ξεχνιέται ἡ ἐρημιὰ καί βασιλεύει ἡ Δόξα.

Χριστιανές γυναίκες μέ σημαίνουσα δράση στίς πρώτες Ἐκκλησίες:
οἱ ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καί τό ῥωμαϊκό πλαίσιο

τῆς Ἑλλογ. Σοφίας Γεωργακοπούλου, Καθηγ. τῆς Φιλοσοφικῆς Ἀθηνῶν

Γ' μέρος

Ἡ Ἰουνία ἀναφέρεται ὅτι μαζί μέ τόν Ἀνδρόνικο εἶναι ἐκχριστιανισμένοι Ἰουδαῖοι καί μάλιστα πρῖν ἀπό τόν Παῦλο, οἱ ὅποιοι χαίρουν μεγάλης ἐκτίμησης ἀπό τόν κύκλο τῶν Ἀποστόλων. Δέν γνωρίζουμε ἐάν ὑπάρχει συγγενική σχέση μεταξύ τους (ἐάν π.χ. εἶναι σύζυγοι, ὅπως τούς θεωρεῖ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἢ ἀδέλφια). Ὅπως ἐπισημαίνει ἡ Πέππα (2007), 534, «ὁ χαρακτηρισμός μιᾶς γυναίκας, τῆς Ἰουνίας, ὡς διακεκριμένης ἀποστόλου δέν φαίνεται νά ξενίζει ἢ νά προκαλεῖ ἀντίδραση στήν πρώιμη χριστιανική καί τήν πατερική γραμματεία». Εἶναι τό μοναδικό χωρίο τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὅπου μία γυναίκα χαρακτηρίζεται ὡς ἀπόστολος (σελ. 530). Ὁ Ἀπόστ. Παῦλος ἀποδίδει τόσο στήν Ἰουνία ὅσο καί στόν Ἀνδρόνικο μεγίστους ἐπαίνους, σύμφωνα καί μέ τήν ἐρμηνεία τοῦ Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου¹⁶. Ὅπως ἡ Πρίσκα, ἡ Φοίβη, ἡ Ευοδία καί ἡ Συντύχη, ἡ Ἰουνία ἔλαβε ἐνεργό δράση στή διάδοση τοῦ Εὐαγγελίου καί τήν κατήχηση, καί μάλιστα συγκαταλέγεται στούς ἐβδομήντα ἀποστόλους πού ἔχρισε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ἐκτός ἀπό τούς δώδεκα Ἀποστόλους - μαθητές του¹⁷. Ἡ μνήμη τῶν ἀποστόλων καί κηρύκων τοῦ Χριστοῦ, Ἀνδρονίκου καί Ἰουνίας («δυάς φωτειδής») τιμᾶται στίς 17 Μαΐου.

¹⁶ Τόν 4^ο αἰ. σέ διαφορετικό, ἔντονα ἀνδροκεντρικό ἰδεολογικό πλαίσιο, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὑπογραμμίζει τή διαφορά φύλου στήν περίπτωση τῆς Ἰουνίας «πού ἀξιώθηκε» τόσο ἐγκωμιαστικές προσφωνήσεις ἀπό τόν Ἀπόστ. Παῦλο. Βλ. Ἰω. Χρυσοστ. Πρὸς Ῥωμ. Ὁμιλία ΛΑ': *Ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καί Ἰουνίαν τούς συγγενεῖς μου. Δοκεῖ μὲν καί τοῦτο ἐγκώμιον εἶναι· τὸ δὲ ἐφεξῆς πολλῶ μείζον. Ποῖον δὲ τοῦτο; Καί συναιχμαλώτους μου. Τοῦτο γὰρ ὁ μέγιστος στέφανος, ἡ μεγάλη ἀνακήρυξις. [...] ἐπίσημοι δὲ ἦσαν ἀπὸ τῶν ἔργων, ἀπὸ τῶν κατορθωμάτων. Βαβαί, πόση τῆς γυναικὸς ταύτης ἡ φιλοσοφία, ὡς καί τῆς τῶν ἀποστόλων ἀξιώθηται προσηγορίας. Καί οὐδὲ ἐνταῦθα ἴσταται, ἀλλ' ἕτερον πάλιν ἐγκώμιον προστίθησι, λέγων· Οἱ καί πρὸ ἐμοῦ γεγονάσιν ἐν Χριστῷ. Καί γὰρ καί τοῦτο ἔπαινος μέγιστος, τὸ προφηδεῖν καί πρὸ τῶν ἄλλων ἐλθεῖν.*

¹⁷ Ἡ Πέππα (2007) 531 ἀναφέρεται καί στήν ἰσαπόστολο καί πρωτομάρτυρα Θέκλα, τήν ὅποια μαρτυρεῖ ἕνα ἀπόκρυφο ἔργο, οἱ *Πράξεις Παύλου (καί Θέκλης)*.

Β. Γεωγραφικά, κοινωνικά και νομικά δεδομένα του ρωμαϊκού κόσμου του 1ου αί. μ.Χ.

Οι πόλεις όπου δροῦν καὶ ἐπιδροῦν οἱ ἑπτὰ γυναῖκες στίς χριστιανικές κοινότητες εἶναι οἱ ἐξῆς: Κολοσσές, Κόρινθος, Κεγχρεές, Φίλιπποι, Ἐφεσος καὶ Ρώμη. Ἐκτός ἀπό τή Ρώμη, οἱ ὑπόλοιπες πόλεις πού βρίσκονται στήν Ἀνατολική Μεσόγειο (Ἡπειρωτική Ἑλλάδα καί Μ. Ἀσία) ἔχουν σέ ἄρκετό βαθμό ἐκρωμαϊσθεῖ τήν ἐποχή τοῦ Ἀποστ. Παύλου. Γιά τίς πόλεις αὐτές ἐπισημαίνει ἡ Cotter (1994) τά ἐξῆς δεδομένα:

Οἱ Κολοσσές στή Φρυγία τῆς Μ. Ἀσίας (περ. 160 χιλ. ἀνατολικά τῆς Ἐφέσου) εἶναι ἡ πόλη ὅπου κατοικεῖ καί δρᾷ ἡ Ἀπφία (Φιλήμ. 1-2) μαζί μέ τρία ἄλλα σημαντικά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τόν Ἄρχιππο (Κολ. 4:17), τόν Φιλήμονα (Φιλήμ. 1) καί τόν Ὀνήσιμο (Κολ. 4:9, Φιλήμ. 10). Οἱ εἰδικοί ἐρίζουν γιά τή γνησιότητα καί τή χρονολόγηση τῆς Ἐπιστολῆς πρός Κολοσσαεῖς. Ἔως τόν 19^ο αἰ. θεωρεῖτο ὡς παύλεια ἐπιστολή. Δέν εἶναι σίγουρο ὅτι ἡ πόλη αὐτή εἶχε ἐκρωμαϊστεῖ, διότι ἦταν ἡσσονος σημασίας σέ σχέση μέ τή γειτονική της Λαοδίκεια καί εἶχε καταστραφεῖ ἀπό σεισμό τήν ἐποχή τοῦ Νέρωνα.

Ἡ Κόρινθος εἶναι ἡ πόλη τῆς Χλόης, ἐνώ τό ἐπίνειό της οἱ Κεγχρεές εἶναι ἡ πόλη τῆς Φοίβης. Ἡ Εὐοδία καί ἡ Συντύχη ζοῦν στούς Φιλίππους. Ἡ Πρίσκα καί ὁ σύζυγός της εἶναι στήν Ἐφεσο. Ὑπάρχει ἡ ἄποψη ὅτι ἡ Πρίσκα καί ὁ Ἀκύλας ἐπέστρεψαν στή Ρώμη μετά τόν θάνατο τοῦ Κλαυδίου καί ἐπομένως, ἡ ἐπιστολή πρός Ῥωμαίους 16 τούς ἀπευθύνεται, ὅταν ἦταν στή Ρώμη καί ὄχι στήν Ἐφεσο.

Ἀπό αὐτές τίς πόλεις, ἡ Κόρινθος ἐπανιδρύθηκε ἀπό τόν Ἰούλιο Καίσαρα τό 44 π.Χ. καί οἱ Φίλιπποι ἀπό τόν Μάρκο Ἀντώνιο καί μέ τή νίκη τοῦ Αὐγούστου μετονομάστηκε σέ *Colonia Iulia Augusta Philippensium*. Ἐκοβαν νομίσματα καί στήν ἑλληνική καί λατινική, ἐνῶ κατοικοῦνταν ἀπό ἄρκετούς Ῥωμαίους ἀπόστρατους (‘βετεράνους’). Ἡ Ἐφεσος κατακτήθηκε ἀπό τούς Ῥωμαίους τό 133 π.Χ. καί εἶχε γίνει ἡ ἔδρα τοῦ *proconsul* (τοῦ Ῥωμαίου ἐπάρχου). Μετά ἀπό αὐτή τή σύντομη ἐπισκόπηση τοῦ βαθμοῦ ἐκρωμαϊσμοῦ τῶν πόλεων, ὅπου ἔδρασαν οἱ ἑπτὰ αὐτές Χριστιανές γυναῖκες, θά δοθοῦν στοιχεῖα γιά τήν κοινωνική καί νομική θέση τῆς Ῥωμαίας γυναίκας, ἐλεύθερης ἢ ἀπελεύθερης, κατά τήν πρώϊμη αὐτοκρατορική περίοδο, ὥστε νά ὑπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια σύγκρισης μέ τό status τῶν ἑπτὰ γυναικῶν πού πρωτοστατοῦν στίς πρώτες Ἐκκλησίες, σύμφωνα μέ τίς Ἐπιστολές τοῦ Ἀποστ. Παύλου.

(συνέχεια εἰς σελ. 17)



«Λεφετε τὰ παδία ἔλθειν πρὸς με»
Λῆξι Κατηχητικῶν Σχολείων (17 Μαΐου 2026)



Εὐλογία πρὸς Σπουδαστὰς ΑΕΝ Πλοιάρχων Οἰνουσσῶν
(11 Ἰουνίου 2026)



NEON XIAKON ΛΕΙΜΩΝΑΡΙΟΝ

Μνημειώδης Ἐπετειακὴ Ἔκδοσις

Μὲ τὴν Χάριν καὶ τὴν Εὐλογίαν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προστασίαν τῆς καπετάνισσας Παναγίας τοῦ Μυρσινιδίου ἐξεδόθη καὶ ἐκυκλοφορήθη ἡ ὀγδόη ἔκδοσις τοῦ Νέου Χιακοῦ Λειμωναρίου.

Πρόκειται γιὰ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Βιβλίον τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη γιὰ πρώτην φορὰν τὸ 1819 στὴν Βενετίαν καὶ περιεῖχε συλλογὴς τῶν μεγάλων κολλυβάδων Πατέρων Ἁγίων Μακαρίου Κορίνθου τοῦ Νοταρᾶ, Ἀθανασίου τοῦ Παρίου καὶ Νικηφόρου τοῦ Χίου, οἱ ὁποῖοι ἐθεμελίωσαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας τὸ

φιλοκαλικὸν τὸν κίνημα, ποὺ συνετέλεσε στὸν ρωμαϊκὸν φωτισμὸν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἀνάστασιν τοῦ ὑποδοῦλου Γένους.

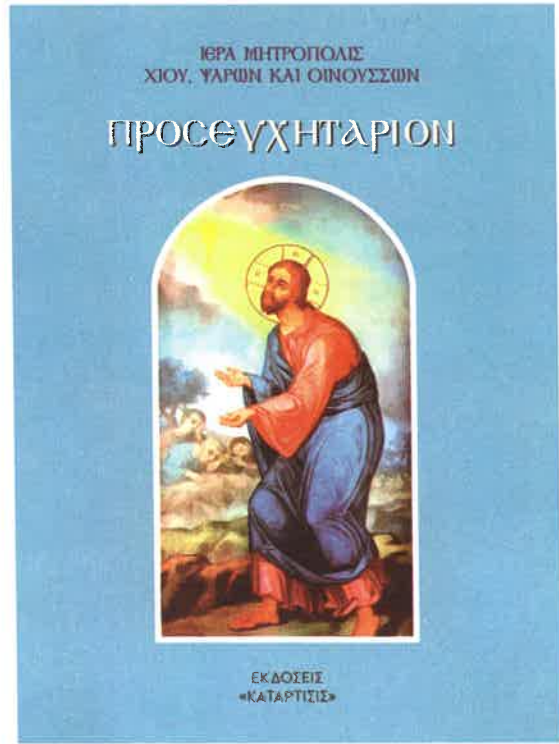
Ἡ νέα ἔκδοσις, ἡ ὁποία συμπίπτει μὲ τὴν ἐπέτειον τῶν 200 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας «γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν Πίστιν τὴν Ἁγίαν καὶ τῆς Πατρίδος τὴν ἐλευθερίαν», ὑλοποιήθη μετὰ ἀπὸ συνεργασία τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἴνουσσῶν καὶ τοῦ κ. Γεωργίου Πιτρινέλη, Δρος τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐπεμελήθη ἐπιστημονικῶς τὴν νέαν ἔκδοσιν. Σ' αὐτὴν περιέχονται πλέον τῆς παλαιότερας ὕλης καὶ Ἀκολουθίες νεωτέρων Ἁγίων, καθὼς καὶ νεώτερα ἐκκλησιαστικὰ κείμενα.

Πρόκειται γιὰ μιαν πνευματικὴν, ἐπιστημονικὴν καὶ ἐπετειακὴν ἔκδοσιν, μὲ χορηγίαν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μυρσινιδίου, τὴν ὁποῖαν οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νὰ προμηθευθοῦν ἀπὸ τὸν κ. Γεώργιον Ταναῖνην, Γραμματέα τοῦ Γενικοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἴνουσσῶν (2271043045 ἔσ. 2).

ΠΡΟΣΕΥΧΗΤΑΡΙΟΝ

Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἔβαλε τὸν ἄνθρωπο μέσα στὸν Παράδεισο. Ἐκεῖ, κάθε δειλινό, κατέβαινε ὁ Θεός καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ συνομιλεῖ μαζί Του. Ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Παράδεισο, ἐξαιτίας τῆς παρακοῆς ποῦ ἔδειξε στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐστέρησε αὐτὴ τὴν εὐλογημένη συνομιλία. Στὴν θέση της ὁμως ὁ Θεός ἐχάρισε στὸν ἄνθρωπο τὴν δυνατότητα μιᾶς ἄλλης ἐπικοινωνίας μαζί Του. Τοῦ ἐχάρισε τὴν προσευχή. Ἡ προσευχὴ εἶναι ἡ συνομιλία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν Κύριο καὶ Θεό του. Ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εὐρισκόμενος στὴν γῆ, προσευχόταν. Κορυφαία προσευχὴ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐκείνη στὴ Γεθσημανῆ. Ἀκόμη καὶ ἐπάνω στὸν Σταυρὸ προσεύχεται στὸν Θεὸ Πατέρα νὰ συγχωρήσει ἐκείνους ποῦ Τὸν σταύρωσαν. Σε ἡμᾶς μάλιστα ἔδωσε τὴν ὠραιότερη προσευχή, τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Ἀλλὰ καὶ ἡ Παναγία μας εἶναι πρόσωπο προσευχῆς. Ὁ Ἄγγελος τὴν ἐπισκέπτεται, κατὰ τὸν Εὐαγγελισμό, ἐνῶ προσευχόταν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μᾶς προτρέπει νὰ προσευχόμεθα διαρκῶς στὸν Θεό.

Στὸ πνευματικὸ αὐτὸ πλαίσιο ἡ Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Φαρῶν καὶ Οἰνουσῶν προσφέρει σέ ἑσᾶς, τὰ εὐλογημένα καὶ ἀγαπητὰ παιδιά μας, τὸ δικό σας ΠΡΟΣΕΥΧΗΤΑΡΙΟ. Ἕνα δικό σας βιβλίο μετὰ προσευχῆς, ποῦ πρέπει νὰ τίς διαβάζετε κάθε μέρα καὶ σέ κάθε περίσταση τῆς ζωῆς σας. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ ἔχετε κοντὰ σας τὸν Θεό, θὰ συνομιλεῖτε μαζί Του, θὰ Τὸν παρακαλεῖτε νὰ σᾶς χαρίσει ὅ,τι καλὸ καὶ ὠφέλιμο ἐπιθυμεῖτε. Καὶ Ἐκεῖνος, ποῦ σᾶς ἀγαπᾷ τόσο πολὺ, θὰ ἀκούει τὴν προσευχὴ σας καὶ θὰ σᾶς χαρίζει φῶτιση, ὑγεία, πρόοδο καὶ ὅλα τὰ εὐλογημένα ἀγαθὰ.





«Ἄδοντες καί ψάλλοντες»
Λήξις Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς (12 Ἰουνίου 2026)



Ἀπό τόν ἑορτασμόν τοῦ Ἀπ. Παύλου
εἰς Οἰνούσσας (29 Ἰουνίου 2026)

(συνέχεια εκ σελ. 12)

Ἡ θέση τῆς Ρωμαίας γυναίκα

Σέ σχέση μέ τή θέση τῆς γυναίκα στήν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἡ Ρωμαία γυναίκα εἶχε περισσότερα δικαιώματα καί προνόμια. Μεγάλη διαφορά ἦταν τό γεγονός ὅτι ὅταν παντρευόταν ἀποκτοῦσε τήν ιδιότητα τῆς *matrona* καί τῆς *mater familias*. Ὁ σημαντικός ρόλος τῆς δηλωνόταν μέ τόν ὄρο *custos*, «φρουρός, φύλακας» τοῦ οἴκου. Στή ρωμαϊκή οἰκία, δέν υπάρχουν ἀνδρῶνες, ὅπου ἀποκλείονται οἱ γυναῖκες, οὔτε γυναικωνίτες¹⁸.

Σέ ἀμιγές ἐλληνικό πολιτισμικό πλαίσιο ἦταν ἀνάρμοστο οἱ γυναῖκες νά συμποσιάζονται μαζί μέ τούς ἀνδρες, ἐνῶ αὐτό δέν ἴσχυε στά ρωμαϊκά συμπόσια. Στόν ρωμαϊκό γάμο, ὅπως ἀναφέρει καί ἡ Cotter (1994, σελ. 360), δίνεται ἔμφαση στήν ἔννοια τῆς *concordia* (ὁμόνοιας, 'συγκαρδίας'), τῆς ἀρμονικῆς συμβίωσης, τῆς *mutua caritas* μεταξύ τῶν δύο συζύγων (ὅπως δηλώνεται καί στά ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα ἢ στά ἐγκώμια, βλ. καί Κικ. *Att.* 1.18.1, *ad fam.* 14,1-4, Ὁβ. *Tristia* 3.3, Τάκ. *Annales* 3.34 καί *Agricola* 6.1, Δίων Κάσσιος 56.8.2). Ἦταν ἀποδεκτό τό αἶσθημα ἀμοιβαίας ἀγάπης μεταξύ τῶν συζύγων, ἀκόμα καί ἓνα εἶδος ρομαντικοῦ ἔρωτα μεταξύ τους¹⁹. Ὁ νομικός Modestinus, τον 3^ο αἰ. μ.Χ. ὀρίζει τόν γάμο μέ βάση τή συντροφικότητα, ὡς ἐξῆς:

Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio (*Dig.* 23.2.1) («Γάμος εἶναι ἡ ἔνωση ἀνδρός καί γυναικός, καί συνύπαρξη ('κοινωνία') καθ' ὄλον τόν βίον, κοινή συμμετοχή στόν θεῖον καί ἀνθρώπινον νόμον»).

Ἡ Ρωμαία ματρῶνα εἶχε κύρος ἐνώπιον τοῦ ἀνδρα της καί τῶν ὑπολοίπων μελῶν τοῦ οἴκου της, εἶχε δικαίωμα ἔκφρασης τῆς γνώμης της καί τῶν ἀντιρρήσεών της. Ὁ γάμος *sine manu* ἦταν συχνός καί ἔδινε τό δικαίωμα στίς πλούσιες Ρωμαῖες νά παραμένουν νόμιμο μέλος τῆς πατρικῆς οἰκογένειάς τους, διατηρώντας ἔτσι τήν περιουσία τους, τό δικαίωμα γαιοκτημοσύνης καί σύνταξης διαθήκης²⁰. Μέ νόμο τοῦ Αὐγούστου, τό λεγόμενο *ius (trium) liberorum*, ἡ ἐλεύθερη Ρωμαία γυναίκα πού εἶχε τρία τέκνα ἢ ἡ ἀπελεύθερη Ρωμαία πού εἶχε τέσσερα ἀποκτοῦσε πλήρη οἰκονομική αὐτονομία καί χειραφέτηση (*Gaius Inst.* 1.145)²¹.

¹⁸ Βιτρ. *De Arch.* 2.2-4.

¹⁹ Dixon (1991).

²⁰ Γιά το ρωμαϊκό γάμο, βασική ἡ μελέτη Treggiari (1991).

²¹ Σχετικά μέ τούς νόμους τοῦ Αὐγούστου καί τή χειραφέτηση τῶν Ρωμαίων γυναικῶν, βλ. Morrell (2020). Γιά τή θέση τῆς γυναίκα στήν ἀρχαία Ρώμη, βλ. ἐνδεικτικά Perry (2014), Saller (2007).

Στις *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων* ἔχουμε τὴν ἐξῆς μαρτυρία γιὰ τὴ Λυδία, μία χειραφετημένη, ἐκρωμαϊσμένη γυναῖκα (*Πράξεις* 16:14-15):

καὶ τίς γυνὴ ὀνόματι **Λυδία**, πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων σεβομένη τὸν Θεόν, ἤκουεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις **ὑπὸ τοῦ Παύλου**. Ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ **οἶκος αὐτῆς**, παρεκάλεσεν λέγουσα· **Ἐὶ κεκρίκατέ μέ πιστὴν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μένετε**· Καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς SBL 2010, «TGV: Μία γυναῖκα ἀπὸ τὰ Θυάτειρα πού ὀνομαζόταν Λυδία, ἔμπορος πορφυρῶν ὑφασμάτων (*πορφυρόπωλις*), προσήλυτη, ἄκουγε, καὶ ὁ Κύριος ἄνοιξε τὴν καρδιά της ὥστε νὰ δίνει προσοχὴ σ'αὐτὰ πού ἔλεγε ὁ Παῦλος. Ἀφού βαπτίστηκε αὐτὴ καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά της, μᾶς παρακαλοῦσε: «Ἄν μέ κρίνετε πιστὴ στὸν Κύριο, ἐλάτε νὰ μέινετε στό σπίτι μου»· καὶ μᾶς τό ζητοῦσε μέ πολλή ἐπιμονή.»

Δέν θεωρήθηκε ἀνάρμοστο ἢ παράξενο μία γυναῖκα μέ οικονομικὴ ἀνεξαρτησία καὶ κυρία τοῦ οἴκου της νὰ πάρει τὴν πρωτοβουλία καὶ νὰ προσκαλέσει τὸν Παῦλο καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ στὴν οἰκία της, χωρὶς τὴν ἄδεια κάποιου ἀνδρα (συζύγου, ἀδελφοῦ ἢ υἱοῦ).

Ἡ Cotter (1994, σελ. 364 κ.έ.) ἐπισημαίνει ἐπίσης ὅτι ἀρκετές εὐπορες Ρωμαῖες, θέλοντας νὰ ἀσκήσουν ἐξουσία καὶ νὰ αὐξήσουν τὴν κοινωνικὴ ἐπιρροή τους, γίνονται χορηγοὶ λατρευτικῶν ὀργανώσεων ἢ ἐπαγγελματικῶν σωματείων (*collegia*) στὴν Ἰταλικὴ χερσόνησο, καὶ ἀναγράφονται στίς ἐπιγραφές μέ τοὺς ὄρους *patrona* ἢ *mater*, μόνο μέ τὴ δική τους ταυτότητα, δίχως ἀναφορά σέ τυχόν σχέση τους μέ ἀνδρικό πρόσωπο²². Ἡ συγγραφέας τοῦ ἄρθρου ἀναφέρει εὐστοχα καὶ τὴ *Laudatio Turiae*, μία ἐπιγραφή τῆς αὐγούστειας περιόδου (ILS 8393), ἡ

²² Γιὰ τὴν πατρωνεῖα στά ρωμαϊκὰ σωματεῖα τῆς αὐτοκρατορικῆς περιόδου μέ βάση 147 ἐπιγραφές τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου, βλ. Clemente (1972). Ἡ ἀντιστοιχία ρωμαϊκῶν (θρησκευτικῶν) ὀργανώσεων καὶ ἐπαγγελματικῶν σωματείων (*collegia*) μέ τίς παύλειες χριστιανικὲς κοινότητες ἐρευνᾶται ἀπὸ τὴν Whelan (1989), 90-109. Ἀνάλογες ἐπισημάνσεις γιὰ τίς Ρωμαῖες 'πάτρωνες' καὶ τὴ σύνδεση μέ τὸν εὐεργετισμὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης κάνει ἡ Ἀργυριάδου (2021), 111 κ.έ., γιὰ νὰ καταλήξει σελ. 114): «ἡ [ρωμαϊκὴ] σχέση πάτρωνα-πελάτη ἀποτελοῦσε ἓνα κοινωνικὸ δίκτυο πού ἐνίσχυε τὴ θέση τοῦ προστάτη καὶ καθιστοῦσε τὸν οἶκο χῶρο ἀλληλεξάρτησης ἀνθρώπων μέ διαφορετικὴ κοινωνικὴ προέλευση. Ἄν ὁ πάτρωνας ἀσπάζονταν μία νέα θρησκεία, ὅπως ὁ χριστιανισμὸς, αὐτὸ ἐπηρέαζε προφανῶς καὶ τοὺς προστατευόμενούς του, πού ἐξαρτιόταν ἀπὸ αὐτόν. Ἔτσι, ὁ ρωμαϊκὸς οἶκος καὶ ἡ δομὴ του ἐπαιξαν σημαντικώτατο ρόλο γιὰ τὴν κοινωνικὴ συγκρότηση καὶ ὀργάνωση τῆς ἀρχέγονης Ἐκκλησίας».

όποια παραδίδει τό επιμνημόσυνο εγκώμιο ενός άνδρα προς τιμήν τής νεκρής συζύγου του Τυρίας, όπου έξαιρονται οι άρετές της, ή δυναμικότητά της στή διεκδίκηση τής κληρονομιάς του πατέρα της από τούς άρρενες συγγενείς της, ή γενναιοδωρία της (*liberalitas*), ή τόλμη καί ή αύταπάρνησή της κατά τή διεκδίκηση τής έπιστροφής του έξόριστου άνδρα της, κατά τίς προγραφές του 43 π.Χ.²³.

στήλη II (6a) *Vitam tutata arsentis, quod ut conarere / uirtus tua te hortabatur*, (7a) *pietas tua me/ múnibat clementiá eorum contra quos ea parabas;/* (8a) *semper tamen uóx tua est firmitate animi / émissa*. («Έχοντας διαφυλάξει τή ζωή μου όσο άπουσίαζα, κάτι πού ή άρετή (όο κουράγιο) σου σέ παρακινούσε νά επιχειρήσεις, ό συζυγικός σεβασμός σου μέ όχύρωνα ώστε νά γίνονται έπιεικειές εκείνοι, ενάντια στους όποίους έτοιμάζες τόν λόγο υπεράσπισής μου· πάντα ή φωνή σου έβγαινε μέ σταθερότητα ψυχής (ό,τι έλεγες, τό έλεγες μέ κουράγιο.»)

Φυσικά οι Ρωμαίτες άποκλείονταν από τίς νομοθετικές καί δικαστικές άρμοδιότητες καί τίς αντίστοιχες συνελεύσεις καί δέν έπαιρναν συχνά τόν λόγο στό δημόσιο βήμα, όπως συνέβαινε καί στίς υπόλοιπες κοινωνίες κατά τούς ρωμαϊκούς χρόνους²⁴.

Γ.Συμβατική ή καινοτόμος ή σημαίνουσα θέση γυναικών στίς πρώτες Έκκλησίες;

Μέ βάση τίς κοινωνικές συμβάσεις καί τή νομική ισχύ στίς έκρωμαϊσμένες περιοχές του 1^{ου} αϊ. μ.Χ., όπου έδρασαν οι γυναίκες στίς πρώτες χριστιανικές κοινότητες καί μνημονεύονται μέ βαρύνουσα σημασία στίς έπιστολές του Άποστ. Παύλου, φαίνεται ότι ή ξεχωριστή θέση τους δεν εΐναι ρηξικέλευθη ή παράδοση, αλλά συμβατή μέ τό ρωμαϊκό πλαίσιο. Η προεξάρχουσα καί αξιοσέβαστη θέση πού είχε ή Χλόη μέ τά βαπτισμένα

²³ Βλ. κείμενο μέ έλληνική μετάφραση καί σύντομη εισαγωγή, Μαντζίλας (2019), 425-436, γερμανική μετάφραση καί σχόλια, Flach (1991). Ένδεικτικά, βλ. για έμφυλη προσέγγιση από τήν Pere (2015).

²⁴ Για τή θέση τής Ρωμαίας γυναίκας βλ. ένδεικτικά καί Romeroy (2008), κεφ. 8, «Η Ρωμαία δέσποινα τής ύστερης δημοκρατίας καί τών άρχών τής αύτοκρατορίας». Βλ. επίσης Ascough (2020) για μία πλήρη διερεύνηση του κοινωνικού πλαισίου καί τών οικονομικών συνθηκών τήν έποχή τών πρώτων παύλειων έκκλησιών.

μέλη του οίκου της στην Εκκλησία της Κορίνθου, συνάδει με τά ἦθη τῆς πόλης πού εἶχαν ἔντονη ρωμαϊκή ἐπιρροή. Ἡ ισότιμη σχέση τῆς Πρίσκας στήν Ἐφεσο μέ τόν σύζυγό της Ἀκύλα παραπέμπει στόν ιδεώδη καλό ρωμαϊκό γάμο. Ἡ σύναξη πιστῶν στήν οἰκία της δείχνει ὅτι ἡ οἰκοδέσποινα Πρίσκα ἔχει τόν ρόλο μιᾶς *matrona*. Αυτό δέν σημαίνει ὅτι καί προΐστατο της χριστιανικῆς κοινότητας, ἀλλά ὅτι κατεῖχε σίγουρα ἐξέχουσα θέση ἐντός της. Ἡ Πέππα (2007) 529 ἐπισημαίνει, ἐπαναλαμβάνοντας τήν ἐξήγηση τοῦ Ἰωάννη Χρυσοστόμου (πού προαναφέραμε) ὅτι «ἡ Πρίσκα (ἢ Πρίσκιλλα) ἀναφέρεται πάντα ὀνομαστικά δίπλα στό σύζυγό της Ἀκύλα, συνήθως δέ πρῖν ἀπό αὐτόν (Πράξεις 18:18, 18:26, Ρωμ. 16:3, Β΄ Τιμ. 4:19), γεγονός πού ὑποδηλώνει τόν σπουδαιότερο ρόλο της». Στίς Πράξεις 18:26, ἡ Πρίσκα καθοδηγεῖ καί διδάσκει τόν Ἀπολλῶ μαζί μέ τόν σύζυγό της (οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ· ἀκούσαντες δέ αὐτοῦ Πρίσκιλλα καί Ἀκύλας προσελάβοντο αὐτόν καί ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τήν ὁδόν [τοῦ θεοῦ]).

Ἄς ἐπανέλθουμε στό ἄρθρο τῆς Cotter (1994), ἡ ὁποία ὑπογραμμίζει ὅτι τό ἱεραποστολικό ἔργο τῆς Εὐδοσίας καί τῆς Συντύχης μαζί μέ ἄνδρες κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου (τόν ἴδιο τόν Ἀποστ. Παῦλο, τόν Κλήμεντα καί ἄλλους) φανερώνουν τήν κινητικότητα καί τόν εὐρύ κύκλο γνωριμιῶν, πού μπορούσαν νά ἔχουν γυναῖκες, σέ μιᾶ πόλη, ὅπως οἱ Φίλιπποι μέ στοιχεῖα ρωμαϊκῆς κουλτούρας. Ἄς προσθέσουμε ὅτι ἡ Whelan (1989), 161, ὑποστηρίζει ὅτι ἡ χριστιανική κοινότητα τῶν Φιλίππων, ὅπως καί ἄλλες στόν ρωμαϊκό μεσογειακό κόσμο τοῦ 1^{ου} αἰ. μ.Χ., εἶχε κοινά ὀργανωτικά στοιχεῖα μέ τά μὴ ἐπαγγελματικά ρωμαϊκά σωματεῖα (*collegia*), ὅπου δέν εἶχε σημασία ἐάν οἱ πρωτεργάτες τους ἦταν ἀριστοκρατικῆς ἢ ταπεινῆς καταγωγῆς, ἄνδρες ἢ γυναῖκες, καί ἐπομένως, οἱ «συναθλήτριες» Εὐδοσία καί ἡ Συντύχη διαδραμάτιζαν ἀνάλογο καθοδηγητικό ρόλο. Ἄς προσθέσουμε καί τή σπουδαία δράση τῆς Ἰουνίας καί τοῦ Ἀνδρόνικου, διακεκριμένων ἀποστόλων, πού προηγήθηκαν τοῦ Ἀποστ. Παύλου.

Ὅπως ἐπισημαίνει ἡ Cotter (1994), ἡ ἄσκηση τῶν καθηκόντων τῆς Φοίβης στήν Εκκλησία τῶν Κεγγρεῶν δέν γινόταν σέ δημόσιο χῶρο, ἀφοῦ ὁ τόπος σύναξης τῶν πιστῶν ἦταν ἰδιωτικές οἰκίες καί ἔτσι θεωρεῖτο εὐκολότερα ἀποδεκτῆ. Ἡ φιλανθρωπική δράση τῆς προστάτιδος Φοίβης,

διακόνου στίς Κεγχρεές, δηλώνει τήν οικονομική ανεξαρτησία της, ὅπως εἶχαν πολλές γυναῖκες τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων.

Ἄς ὑπενθυμίσουμε ὅτι ἡ οικονομική εὐμάρεια καί ἡ ἐπιρροή πού ἀσκεῖ ἡ Φοῖβη ἔχει παραλληλιστεῖ μέ τό ἀνάλογο κύρος καί δυναμική πολιτική καί ἐμπορική δραστηριότητα πού ἔχει ἡ πλούσια ἰσχυρή Ρωμαία Ἰουνία Θεοδώρα, κάτοικος Κορίνθου, τήν ἴδια ἐποχή (40-57 μ.Χ.), ὅπως μαρτυρεῖ λεπτομερῶς στήλη μέ πέντε ἐπιγραφές, συνολικά 85 σειρῶν (SEG XVIII.143)²⁵. Εἶναι ἀξιοπρόσεκτο ὅτι δέν ἀναφέρεται κάποιος ἄνδρας συγγενῆς της (σύζυγος, ἀδελφός, υἱός), παρά μόνο τό ὄνομα τοῦ πατέρα της (Λεύκιος). Ἄς προσθέσουμε ὡς φόρο τιμῆς στόν Νομό τῆς Χίου, ὅπου ἐκφωνήθηκε αὐτή ἡ ἐργασία, ὅτι ἀντίστοιχα μέ τήν Ἰουνία Θεοδώρα ἔδρασε στό νησί ἡ Κλαυδία Μητροδώρα, *ιερεία διὰ βίου τῆς Σεβαστῆς θεᾶς Ἀφροδίτης Λιβίας* (Graf 1985, I. Chios, 79). Υπῆρξε μεγάλη εὐεργέτις τῆς Χίου, τήν ἐποχή τοῦ Κλαυδίου καί τοῦ Νέρωνα²⁶.

Οἱ περιπτώσεις Χριστιανῶν γυναικῶν μέ σπουδαία δράση δέν παρεκκλίνουν ἀπό ρωμαϊκές συνήθειες, ἀλλά κατά τήν Cotter (1994), ἐξάιρεση ἀποτελεῖ ἡ περίπτωση τῆς Ἀπφίας στήν ἀμφισβητούμενη ἐπιστολή πρὸς Κολοσσαεῖς, διότι οἱ πληροφορίες εἶναι ἀσαφεῖς καί οἱ Κολοσσές ἦταν πόλη μέ πιό ἔντονες ἑλληνιστικές ἐπιρροές. Ἐάν ἡ Ἀπφία εἶχε μαζί μέ τόν Φιλήμονα καί τόν Ἄρχιππο πρωταγωνιστικό ρόλο στή χριστιανική κοινότητα, θά ἐπρόκειτο γιά ἕνα ἀντισυμβατικό παράδειγμα. Γι' αὐτό ἀρκετοί ἐρευνητές, πού εἶναι ἐξοικειωμένοι περισσότερο μέ τήν ἑλληνική ἱστορία, ὑποθέτουν μέ εὐκολία ὅτι ἡ Ἀπφία ἦταν σύζυγος ἢ συγγενῆς μέ αὐτούς τούς ἄνδρες.

Ἄς προσθέσουμε ὅτι ὑπάρχει καί ἄλλη γενική μαρτυρία γιά ἰσχυρές γυναῖκες μέ κοινωνική ἐπιρροή πού ἀσπάζονται τόν Χριστιανισμό στίς *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων* 17:4, ἀφοῦ κατά τή δράση τοῦ Ἀποστ. Παύλου στή Θεσσαλονίκη,

«TGV: Μερικοί ἀπ' αὐτούς [ἐνν. τούς Ἰουδαίους] πείστηκαν καί ἔγιναν μαθητές τοῦ Παύλου καί τοῦ Σίλα. Ἀπό τούς Ἕλληνας πού ἦταν προσήλυτοι πίστεψε πλήθος

²⁵ Βλ. Whelan (1989) 99-101, Kearsley (1999), Klauck (2000), Friesen (2014) 220.

²⁶ Γιά τίς ἐπιγραφές καί τή γενεαλογία τῆς Κλαυδίας Μητροδώρας, βλ. Σαρικάκης (1989), 267 (ἀρ. 96), Kearsley (1999), Herrmann (2000).

πολύ· επίσης πίστεψαν όχι και λίγες από τις γυναίκες που είχαν επιρροή στην κοινωνία (SBL 2010 *γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι*).»

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἐπίσημη κοινότητα πιστῶν Χριστιανῶν, ἐνέχει κατὰ τὸν Ἀπόστ. Παῦλο τὴν ἔννοια τῆς ἰσοτιμίας ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, πού ἀποκαλοῦνται ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφές στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ (Ρωμ. 8:14, 19, 29 καὶ 9:26, Β Κορ. 6:18, Γαλ. 3:26, 4:6, 7, 31). Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ὅρος «ἐκκλησία» παραπέμπει καὶ σέ συνέλευση πολιτῶν, ἢ προεξάρχουσα ἢ ἰσότιμη μέ ἀνδρες θέση, τὴν ὁποία ἀποδίδει σέ γυναῖκες ἐντὸς τῆς χριστιανικῆς κοινότητος στίς ἐπιστολές του ὁ Ἀπόστ. Παῦλος, δύναται νά θεωρηθεῖ ὡς καινοτόμος γιὰ τὰ μέτρα τῆς ἐποχῆς. Ἐξάλλου, ὅπως εὐστοχα παρατηρεῖ στό τέλος τοῦ ἄρθρου τῆς ἢ Cotter (1994), ἅς ἔχουμε ὑπόψη ὅτι ἑλληνορωμαϊκή πολιτισμική ὁμοιογένεια σέ ὅλη τὴν ἔκταση τῆς Μεσογείου δέν ὑπῆρχε καὶ ὅτι ὁ ὅρος «ἐκκλησία» τὸν 1^ο αἰ. μ.Χ. δέν εἶχε τὴν αὐστηρὴ χριστιανικὴ ἔννοια πού ἀπέκτησε ἀπὸ τὸν 3^ο αἰ. κ.ἐ. μέ κυρίαρχη τὴν ἀνδρική ἱεραρχία.

Ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Kraemer (2012), 537, ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν γυναικῶν ἀπελευθερώνει ἀρκετές γυναῖκες ἀπὸ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ φύλου τους, πού ὑπῆρχαν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ στήν ἰουδαϊκὴ ἢ τὴ ρωμαϊκὴ κοινωνία: λόγου χάριν, οἱ Χριστιανές γυναῖκες εἶχαν τὴ δυνατότητα νά ταξιδεύουν, νά παραμένουν ἄγαμες καὶ ἄτεκνες, νά μὴν εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ δικαιοδοσία ἐνὸς πατέρα ἢ ἐνὸς συζύγου, νά παντρεύονται μετὰ τὴν ἡλικία τῶν 18 ἐτῶν²⁷. Ἐπίσης ἡ ἰσοτιμία μέ τὴν ὁποία ὁ Ἀπόστ. Παῦλος ἀντιμετωπίζει τὰ δύο φύλα φαίνεται καὶ ὅταν προτρέπει τὴ Χριστιανὴ σύζυγο νά μὴ χωρίσει τὸν ἄνδρα τῆς, ἐάν δέν εἶναι Χριστιανός, ἀφοῦ αὐτὸς «ἀγιάζει», κοινωνεῖ μέ τὸν Χριστό, χάρη σέ αὐτή:

Α Κορ. 7:13-14 καὶ γυνὴ εἶ τις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ'αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω τὸν ἄνδρα. / ἡγίασαι γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασαι ἡ γυνὴ ἢ ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ, SBL 2010 (TGV: «Κι ἂν μιά γυναῖκα ἔχει σύζυγο μὴ χριστιανό, πού συγκατατίθεται νά μένει μαζί τῆς, νά μὴν τὸν χωρίσει. Γιατί ὁ μὴ χριστιανὸς ἄντρας, χάρη στήν ἔνωση μέ τὴ γυναῖκα του, μπήκε στό

²⁷ Κατὰ τὸν Stark (1995), 237, οἱ δημογραφικὲς μελέτες δείχνουν ὅτι ὁ μέσος ὅρος ἡλικίας γάμου γιὰ μιά Ρωμαία ἦταν τὰ 12 ἢ 13 ἔτη, ὅτι τὸ τριπλάσιο ποσοστὸ στίς εἰδωλολάτριδες σέ σύγκριση μέ αὐτὸ τῶν Χριστιανῶν θήλεων παντρεύονταν πρὶν ἀπὸ τὰ 13 ἔτη καὶ ὅτι τὸ 48% τῶν Χριστιανῶν θήλεων δέν παντρεύονταν πρὶν ἀπὸ τὰ 18 ἔτη, σέ σύγκριση μέ τὸ 37% τῶν εἰδωλολατρῶν.

χώρο του Θεού· καί ἡ μή χριστιανή γυναῖκα μπήκε στό χώρο του Θεού χάρι στήν ἔνωση μέ τό χριστιανό»).

Συμπερασματικά, εἶναι ενδιαφέρον να προσδιορισθοῦν καί νά ἐπανεκτιμηθοῦν μέ περαιτέρω ἐμβάθυνση ἡ προεξάρχουσα θέση καί ἡ ἐνεργός συμμετοχή καί ἐπιρροή πού ἔχουν Χριστιανές στίς πρῶτες παύλειες Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες πραγμάτωσαν τήν ἐνιαία ἀγαπητική ζωή ἐλεύθερων ἐν Χριστῶ ἀγαπωμένων ἀνθρώπων, σύμφωνα μέ τό γνωστό ἐδάφιο ἀπό τήν Ἐπιστολή πρὸς Γαλάτας, 3:28, ὅπου ὁ Ἀποστ. Παῦλος, ὁ Εὐαγγελιστής τῶν Ἐθνῶν, διακηρύσσει τήν κατάργηση τῶν διαφορῶν (καί δεσμῶν) καταγωγῆς, κοινωνικῆς θέσης καί φύλου, μέσα στήν κοινή ἐν Χριστῶ ζωή, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μιά βασική ἀρχή τῆς Χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας καί σωτηριολογίας: *οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἶς ἐστε ἐν Χριστῶ Ἰησοῦ* (SBL 2010). «TGV: Δέν ὑπάρχει πιά Ἰουδαῖος καί εἰδωλολάτρης, δέν ὑπάρχει δοῦλος καί ἐλεύθερος, δέν ὑπάρχει ἄντρας καί γυναῖκα· ὅλοι σας εἶστε ἕνας, χάρι στόν Ἰησοῦ Χριστό».

Ὅπως ὀρθῶς ἐπισημαίνει ὁ Barclay (2020), 311, «ἡ θεολογία περί φύλων τοῦ Ἀποστ. Παύλου δέν φαίνεται νά περιορίζεται σέ ζητήματα ἰσότητας ἢ στατικῆς ἱεραρχίας, ἐπειδή ἀπόλυτη προτεραιότητα δέν ἔχουν οἱ ἀνθρώπινες κοινωνικές δομές, ἀλλά ἡ ἐνεργοποίηση κάθε ἀνθρώπινου δυναμικοῦ στήν ἐν Χριστῶ ζωή». Θά τελειώσουμε μέ τήν ἐρμηνεία πού δίνει ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος μέ ἀφορμή τῆς μνείας τῆς Πρίσκας καί τοῦ Ἀκύλλα στήν Ἐπιστολή πρὸς Ῥωμαίους καί ἡ ὁποία συνάδει μέ τήν παραπάνω διακήρυξη τοῦ κορυφαίου Ἀποστόλου:

Εἶδες γυναῖκας γενναίας, οὐδέν ἀπό τῆς φύσεως ἐμποδισθείσας εἰς τὸν τῆς ἀρετῆς δρόμον; Καὶ μάλα εἰκότως· Ἐν Χριστῶ γὰρ Ἰησοῦ οὐκ ἄρσεν, οὐ θῆλυ. (Προς Ῥωμ. Ομιλία Λ').

Βιβλιογραφία

- Αδαμτζιλογλου, Εύανθια (1989), *Η γυναίκα στη θεολογία του Αποστόλου Παύλου. Έρμηνευτική ανάλυση του Α' Κορ. 11, 2-16*, Διδακτ. διατρ. Θεσσαλονίκη (Α.Π.Θ.).
- Αργυριάδου Α.Α. (2021), *Πολιτισμικοί κατάλογοι στην Παύλεια γραμματεία με αναφορά στα κείμενα του έλληνορωμαϊκού κόσμου. Φιλολογική και θεολογική μελέτη*, Διδακτ. διατρ. Θεσσαλονίκη (Α.Π.Θ.).
- Ascough R. S. (2020), "What Kind of World Did Paul's Communities Live In?", in Br. W. Longenecker (ed.), *The New Cambridge Companion to St Paul*, Cambridge, 48-66.
- Barclay J.M.G. (2020), "What Makes Paul Challenging Today?", in Br. W. Longenecker (ed.), *The New Cambridge Companion to St Paul*, Cambridge, 299-335.
- Clemente G. (1972), "Il patronato nei collegia dell'impero romano", *Studi classici e orientali* 21, 142-229.
- Cohick Lynn H. (2009), *Women in the world of the earliest Christians: Illuminating Ancient Ways of Life*, Mich. Baker Academic.
- Cotter Wendy (1994), "Women's Authority Roles in Paul's Churches: Countercultural or Conventional?", *Novum Testamentum*, 36, 350-372.
- Dixon Suzanne (1991), "The Sentimental Ideal of the Roman Family", in B. Rawson (ed.), *Marriage, Divorce, and Children in Ancient Rome*, Oxford, 99-113.
- Epp E. J. (2014), *Junia, the first Woman Apostle*, Augsburg Fortress 2005.
- Flach D. (1991), *Die sogenannte Laudatio Turiae: Einleitung, Text, Übersetzung und Kommentar*, Darmstadt.
- Friesen St. J. (2014), "Junia Theodora of Corinth: Gendered Inequalities in the Early Empire", in Friesen St.J., James Sarah A. και Schowalter D.N. (eds), *Corinth in Contrast. Studies in Inequality*, Leiden-Boston, 203-226.
- Gerber D. (2013), "1 Corinthiens et l'archéologie: douze dossiers-test", *Théologiques* 21, 213-245. A

- Graf Fr. (1985), *Nordionische Kulte: religionsgeschichtliche und epigraphische Untersuchungen zu den Kulturen von Chios, Erythrai, Klazomenai und Phokaia*, Rom, Schweizerisches Institut in Rom.
- Gryson R. (1972), *Le ministère des femmes dans l'Église ancienne*, Gembloux.
- Herrmann P. (2000), "Eine berühmte Familie in Teos", in C. Işık (ed.), *Studien zur Religion und Kultur Kleinasien und des ägäischen Bereiches. Festschrift für Baki Ögün zum 75. Geburtstag*, Bonn, 87-97.
- Καραβιδόπουλος Ι. (2007), "Ιουνίας ἢ Ἰουνία; Κριτική τοῦ κειμένου καὶ Ἑρμηνευτικὴ προσέγγιση τοῦ Ρωμ. 16,7", in *Ἐκκλησία – Οἰκουμένη – Πολιτικὴ. Χαριστήρια στὸν Μητροπολίτη Ἀδριανουπόλεως Δαμασκηνό, Ἀθήνα*, 309-324.
- Kearsley R. A. (1999), "Woman in Public Life in the Roman East: Iunia Theodora, Claudia Metrodora and Phoebe, Benefactress of Paul", *Tyndale Bulletin*, 50, 189-211.
- Klauck H.-J. (2000), *The Religious Context of Early Christianity: A Guide to Graeco-Roman Religions*, Edinburgh.
- Kraemer R. S. και D' Angelo M. R. (1999) (eds), *Women and Christian Origins*, Oxford.
- Kraemer R. S. (2012), "Becoming Christian", in Sharon L. James, και Sheila Dillon (eds), *A Companion to Women in the Ancient World*, Malden-Oxford, 524-538.
- MacDonald M.Y. (1994), *Early Christian Women and Pagan Opinion*, Cambridge.
- Μαντζίλας Δ. et al. (2019), *Ἀνθολόγιο Ρωμαϊκῆς Ποίησης. Ἀπὸ τίς ἀπαρχές μέχρι τό τέλος τοῦ χρυσοῦ αἰῶνα, τόμ. Β': Αὐγούστεια ἐποχή/ Χρυσή περίοδος*, Ἀθήνα.
- Mathew Susan (2013), *Women in the greetings of Romans 16,1-16. A study of mutuality and women's ministry in the letter to the Romans*, London.
- Morrell Kit (2020), "Tutela mulierum and the Augustan marriage laws", *Eugesta* 10 89-116.

- Osiek C. και MacDonald M.Y. (2005) (eds), *A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity*, Minneapolis.
- Pepe Cristina (2015), *Morire da donna: ritratti esemplari di 'bonae feminae' nella 'laudatio funebris' romana*, Pisa.
- Πέππα Κωνσταντίνα (2007), "Γυναίκα και Έκκλησία. Συμβολή στον οίκουμενικό διάλογο ως προς τό ζήτημα τῆς χειροτονίας τῶν γυναικῶν", in *Έκκλησία – Οίκουμενη - Πολιτική. Χαριστήρια στον Μητροπολίτη Αδριανουπόλεως Δαμασκηνό*, Αθήνα, 527-538.
- Perry M. J., (2014), *Gender, Manumission, and the Roman Freedwoman*, Cambridge.
- Pomeroy Sarah B. (2008), *Θεές, πόρνες, σύζυγοι και δοῦλες. Οί γυναίκες στην κλασική Αρχαιότητα*, μτφρ Μ. Μπλέτας, Αθήνα (= *Goddesses, Whores, Wives, and Slaves*, New York, 1975)
- Saller R. P., (2007), "Household and gender", in W. Scheidel, I. Morris και R. P. Saller (eds), *The Cambridge Economic History of the Greco-Roman World*, Cambridge, 87-112.
- Σαδικάκης Θ. (1989), *Χιακή προσωπογραφία*, Αθήνα.
- Stark R. (1995), "Reconstructing the Rise of Christianity: The Role of Women", *Sociology of Religion* 56, 229–244.
- Tervahauta Ulla, Miroshnikov I., Lehtip O. (2017) (eds), *Women and knowledge in early Christianity*, Leiden-Boston.
- Treggiari Susan (1991), *Roman Marriage: Iusti Coniuges from the Time of Cicero to the Time of Ulpian*, New York.
- Whelan Caroline Frances (1989), *Women Patrons in Pauline Churches*, Diss. University of Windsor, Canada.
- Wijngaards J. (2006), *Women Deacons in the Early Church: Historical Texts and Contemporary Debates*, New York.
- Winter Br. W. (2003), *Roman Wives, Roman Widows: The Appearance of New Women and the Pauline Communities*, Michigan.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

<i>Έπιστολές Αποστόλου Παύλου</i>	<i>Όνόματα Χριστιανῶν γυναικῶν μέ σημαίνοντα ρόλο (πόλεις)</i>	<i>Χαρακτηρισμοί</i>
Φιλήμ. 2 (Έφεσος, περ. 52-55 μ.Χ. ή Ρώμη 60-62 μ.Χ.)	Άπφία (Κολοσσές Μ. Ασίας)	άδελφή
Α Κορ. 1:11 (Έφεσος 55-57 μ.Χ.)	Χλόη (Κόρινθος)	ὑπό τῶν Χλόης
Α Κορ. 16:19 (Έφεσος 55-57 μ.Χ.) Ρωμ. 16:3-4 (Κόρινθος 57 μ.Χ.)	Πρίσκα ή Πρίσκιλλα (Έφεσος ή Ρώμη)	Πρίσκαν και Άκύλαν τούς συνεργούς μου έν Χριστῷ Ἰησοῦ, και τήν κατ'οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν
Φιλ. 4:2 (Έφεσος περ. 52-56 μ.Χ. ή Ρώμη 60-62 μ.Χ.)	Εὐοδία και Συντύχη (Φίλιπποι Μακεδονίας)	αἵτινες έν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι
Ρωμ. 16:1-2	Φοίβη (Κεγχρεές Κορινθίας, Έφεσος ή Ρώμη)	άδελφή ήμῶν, διάκονος τῆς ἐκκλησίας τῆς έν Κεγχρεαῖς, προστάτις πολλῶν... και ἐμοῦ αὐτοῦ
Ρωμ. 16:7	Ἰουνία (Ρώμη)	Ἄνδρόνικον και Ἰουνίαν... ἐπίσημοι έν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ και πρό ἐμοῦ γέγοναν

**ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΦΥΛΛΟ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ κ. ΜΑΡΚΟΥ**

- Έκδότης: Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ.
- Άπευθύνεσθε: «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» - Ίερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν και Οίνουσσῶν - Κων. Ἀμάντου 24, Τ.Κ. 82100 - ΧΙΟΣ.
- Ἴστοσελίς: <http://www.imchiou.gr>
- Ἡ «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» διανέμεται δωρεάν.
- Δεκτές αὐτοπροαίρετες δωρεές ἀναγνωστῶν, ὑπέρ τοῦ κατηχητικοῦ και φιλανθρωπικοῦ ἔργου.
- IBAN GR 98 0110 4900 0000 4900 0199 684

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΙΛΗΤΑΡΙΟΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΧΙΟΥ

Ὡς τυγχάνει γνωστόν ἡ Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν ἔχει ἐντάξει εἰς τήν πνευματικήν διακονίαν Αὐτῆς τό πρόγραμμα «Φιλολογικόν Εἰλητάριον» μέ χῶρον διεξαγωγῆς τήν Βιβλιοθήκην ΑΓΙΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ.

Εἰς τό πλαίσιον αὐτῆς τῆς διακονίας, τήν Τετάρτην 17ην Ἰουνίου 2026 , ἡ Ἐλλογιμωτάτη κ. Ἀντωνία Σαρρῆ, Ἐπίκουρος Καθηγήτρια τῆς Αρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐπαρουσίασε τό θέμα: «Κριτική τοῦ κειμένου, κριτικόν ὑπόμνημα, μέθοδοι ἀξιολογήσεως μιᾶς κριτικῆς ἐκδόσεως. Ἐφαρμογή εἰς τό κείμενον τοῦ λόγου τοῦ Αἰσχίνου “Κατά Κτησιφῶντος”»

Συμμετεῖχαν διαδίκτυακῶς καί ἐπιστήμονες ἀπό τήν Ἑλλάδα καί τό ἐξωτερικόν καί φοιτηταί, πού παρακολουθοῦν τὰ μαθήματα τοῦ Κέντρου διὰ Βίου Μαθήσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μέ θέμα: «Παλαιογραφία καί Κριτική τοῦ κειμένου».



Ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ φοιτητῶν εἰς Ἱ. Μονήν Μυρσινιδίου
(9 Μαΐου 2026)



Ὁ Ἐπίσκοπος μετὰ φοιτητῶν εἰς τὸ Ἅγιασμα (τόπον μαρτυρίου) Ἁγίας Μαρκέλλης
(9 Μαΐου 2026)

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ



Δ' ΙΣΙΔΩΡΙΑ 2026

ΙΕΡΩΝ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ
ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ
ΑΓΙΟΥ ΙΣΙΔΩΡΟΥ
ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΧΙΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΙΕΡΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ

ΤΕΤΑΡΤΗ 13 ΜΑΪΟΥ 2026

ΩΡΑ 07.00 ΟΡΘΟΣ ΚΑΙ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ.

- » 19.00 ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ, χοροστατούντος του Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρών και Οίνουσσών κ. Μάρκου.

ΠΕΜΠΤΗ 14 ΜΑΪΟΥ 2026

ΩΡΑ 07.00 ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΣ ΟΡΘΟΣ ΚΑΙ, ΕΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑ, ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ, ιερουργούντος του Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρών και Οίνουσσών κ. Μάρκου.

- » 10.30 ΠΑΝΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑ ΛΙΤΑΝΕΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΛΕΙΨΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΣΙΔΩΡΟΥ, ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΗΣ ΧΙΟΥ, εκ του Ἡρώου τῆς πόλεως, διὰ τῶν ὁδῶν Δημοκρατίας, Πλατείας Ν. Πλαστήρα, Απλωταριάς, Φιλ. Αργέντη, Σκυλίτση, εἰς τόν Ἱερόν Μητροπολιτικόν Ναόν.

Ἀπό ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 8 ἕως ΤΕΤΑΡΤΗ 13 ΜΑΪΟΥ 2026

ΩΡΑ 07.00 ΟΡΘΟΣ ΚΑΙ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ (πλὴν τῆς Κυριακῆς).

- » 18.00 ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ ΚΑΙ ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 8 ΜΑΪΟΥ 2026

ΩΡΑ 18.00 ΥΠΟΔΟΧΗ ΙΕΡΟΥ ΛΕΙΨΑΝΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΣΙΔΩΡΟΥ.

ΩΡΑ 22.00 ΙΕΡΑ ΑΓΡΥΠΝΙΑ.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΟΣ